Biserica Ortodoxa din România

În timpul lui

Alexandru Ioan Cuza

Introducere

După Revoluția din 1848, un eveniment de seamă în istoria țării noastre a fost unirea celor două principate, Moldova și Țara Românească, într-un singur stat, sub numele de România, punându-se astfel bazele statului român modern (1859). Acest act a fost o urmare firească a luptei de veacuri duse de poporul român pentru unirea într-un stat liber și suveran. La realizarea unirii din 1859 și-au adus aportul și unii dintre sujitorii Bisericii Ortodoxe din Țara Românească și Moldova.[1]

Dubla alegere ca domnitor a lui Alexandru Ioan Cuza

Alexandru Ioan Cuza a fost cel care a susținut unirea celor două principate, Moldova și Țara Româneasca. Cuza a fost ales domnitor al Moldovei pe 5 ianuarie 1859 (17 ianuarie Gregorian) și al Țării Românești pe 24 ianuarie 1859 (5 februarie Gregorian). Unirea celor două principate românești, va fi acceptată de puterile europene la Congresul de la Paris, din data de 18 octombrie 1858. Trei ani mai târziu, unirea a fost declarată oficială la 24 ianuarie/5 februarie 1862, numele noi țări fiind România, iar capitala stabilindu-se la București.[2]

Alegerea lui Alexandru Ioan Cuza de la 24 ianuarie 1859 a produs o mare surpriză in cercurile politice din țările europene. Evenimentul a fost considerat atât la Paris dar si la Torino un succes al politicii Franței si Sardiniei in răsărit împotriva Austriei. Totodata unirea a dat speranțe si emigrației maghiare din apus. Marea Unire a fost considerată de Napolen III si de Cavour germene al unei „revoluții" iminente in Austria și „element pentru succesul desavarsit si grabnic al proiectelor noastre".[3]

Cuza provenea dintr-o familie de boieri, nu deținea nici un fel de rang regal dar a primit o educație europeana. Aceasta l-a ajutat sa iși atraga oameni pe langa el, dintre cei mai de seama, care sa îi ofere sprijinul si sa ii dea cele mai bune sfaturi.Unul dintre oamenii care i-au fost mereu alaturi a fost nimeni altul decat Mihail Kogalniceanu.

[1] Pr. Prof. Dr. Niculae Șerbănescu, *„150 ani de la nașterea lui Alexandru Ioan Cuza(1820-20 martie 1970)"*, în BOR , an.LXXXVIII, 1970, nr 3-4, p.353
[2] Valeriu Stan, *„Alexandru Ioan Cuza"*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p.56
[3] Dumitru Ivănescu, *„Alexandru Ioan Cuza în conștiința posterității"*, Iași, Editura Junimea, 2001, p.102

Unirea PrincipatelorRomane sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza a constituit o etapa obligatorie in evolutia Romaniei ca stat unitar si independent. Unirea Principatelor, in conditiile impuse de Conventia de la Paris, a fost in primii ani infaptuita doar in persoana domnitorului. Cu inalta pricepere politica insa, Alexandru Ioan Cuza a reuşit sa obtina recunoasterea diplomatica a Europei prin dubla sa alegere. El a fost nevoit sa lucreze o vreme in doua capitale, in Iasi si Bucureşti, cu doua guverne,cu doua adunări si avea divergenţe cu, Comisia Centrala de la Focşani.

Cuza a fost cel care a infăptuit adunarea celor două administraţii sub un singur guvern, iar la data de 24 ianuarie 1862, s-a instalat la Bucureşti.[4]

Activitatea reformatoare. Principalele reforme.

De numele domnitorului roman se leagă o serie de reforme, care au schimbat însa faţa României, contribuind astfel la modernizarea societăţii româneşti şi a structurilor de stat.

Dintre cele mai semnificative reforme infăptuite de Cuza de precizat sunt:

1. Legea averilor mănăstireşti, prin care Cuza a luat terenurile agricole controlate până atunci de Biserica Ortodoxă şi a împroprietărit ţăranii. Până în acel moment, mai mult de un sfert din zonele agricole erau controlate de Biserică.

2. Reforma Agrara, eliberând ţăranii din ultimile datorii feudale, eliberand miscarea si redistribuirea pamantului (1864). Sustinandu-i pe tarani, Cuza a intrat in conflict cu boierii conservatori. Un proiect de lege, prin care li se dadea taranilor terenul pe care muncesc a fost respins. Drept raspuns, onservatorii au dat o lege, prin care care oprea toate responsabilitatile si datoriile taranilor, dar mosierii pastrau tot pamantul. Cuza a obtinut un prebiscit pentru modificarea constitutiei, prin care urmarea sa obtina sufragii universale, iar puterea domnitorului sa fie prin emiterea de ordonante. Astfel, in anul 1863 Cuza a promulgat Legea Agrara, prin care taranii au primit titlul de proprietate pe terenurile pe care muncau, in timp ce mosierii ramaneau cu o treime din suprafata. În cazul în care nu era destul teren, boierii erau despăgubiţi din terenurile statului (confiscate de la mănăstiri)[5].

3. Codul Civil si ***Penal*** din ***1864***[6];

4. Legea educatiei, stabilind educaţia publică gratuită şi obligatorie , tot în anul 1864[7];

[4] Valeriu Stan,op.cit., p.58
[5] Stelian Izvoranu, „Sinoadele de sub regimul legilor lui Cuza", în BOR; an. LXXVIII, nr. 7-8, 1960, p.658
[6] Ibidem, p.659
[7] Ibidem, p.659

5. Tot acum sunt fondate cele doua Universitati: in anul *1860 Universitatea din Iași*[8] și în *1864 cea din București*[9]*;*

6. Dezvoltarea unei armate moderne a Romaniei.[10]

Schimbări în viața bisericească sub Alexandru Ioan Cuza

După realizarea Unirii Principatelor Române, deci după alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn în ambele Principate, în Biserică au avut loc o seamă de reforme, care au dus la schimbări profunde în viața ei. Primele schimbări s-au produs în însăși ierarhia bisericească. Până la unire existau în România două scaune mitropolitane: la București și la Iași, fiecare cu vechile eparhii sufragane: Râmnic, Buzău și Argeș în Muntenia, Roman și Huși în Moldova.[11]

La 19 iunie 1859, Guvernul a numit pe arhimandritul Dionisie Romano ca locțiitor al episcopului Filotei de la Buzău. În același an, Guvernul a hotarât trecerea în administrarea Ministerului Cultelor a averii unor mănăstiri neînchinate (Neamț, Secu, Agapia, Văratec, Vorona, Bogdana etc.). În 1863 s-a petrecut același lucru și în Țara Românească. În 1860, pe baza unui decret domnesc, au fost transformate în biserici parohiale două mănăstiri si 31 de schituri din Moldova.

În noiembrie 1864, printr-un decret domnesc, s-a înființat Episcopia Dunării de Jos[12], cu

Sediul în Ismail (mai târziu Galați), pentru teritoriile din sudul Basarabiei, realipite la România între anii 1856-1878, încredințată arhiereului Melchisedec Ștefănescu, cu titlul de locțiitor. Până în 1865, majoritatea scaunelor vlădicești erau ocupate de „locțiitori", excepție făcând numai Mitropolia din București și Episcopia de la Râmnic.

În cursul domniei lui Cuza s-a încrecat și o reorganizare a învățământului teologic. Astfel, în 1860 s-a înfiițat o Facultate de Teologie în cadrul Universității din Iași, având ca profesori pe arhiereii Filaret Scriban și Vladimir Suhopan. A fost desființată însă în 1864. Prin *„Legea instrucțiunii publice"*[13] din 1864, se prevedea trecerea seminariilor în grija statului. În

[8] Facultatea de Teologie a noii Universități și-a deschis cursurile la 26 octombrie 1860, având înscriși în cel dintâi an de studii 14 studenți, iar ca profesori pe arhiereii Filaret Scriban și Vladimir Suhopan. Ceva mai târziu, acestora li s-a adăugat, pentru scurt timp, și arhimandritul Melchisedec Ștefănescu, cel care în anul 1860 primise sarcina de a întocmi un „program pentru împărțirea pe ani a materiior" de învățământ de la această facultate. Durata acestei facultăți a fost foarte scurtă, doar 4 ani, când, din ce pricini, nu se știe încă sigur, i s-a suprimat bugetul, nu a mai fost prevăzută în noua lege asupra Instrucțiunii din noiembrie 1864.

[9] Ibidem, p.660

[10] Stelian Izvoranu, op.cit., p.661

[11] Pr. Prof. Dr. Niculae Șerbănescu, *„150 ani de la nașterea...,* p. 385

[12] Marin Popescu-Spineni*, „Procesul mănăstirilor închinate. Contribuții la istoria socială românească"*, București, 1936, p. 160.

[13] Pr. Ion Vicovan, *„Istoria Bisericii Ortodoxe Române"*, vol. II, Editura Trinitas, Iasi, 2002, p. 167

fiecare eparhie funcționa câte un seminar de gradul I, cu patru clase, iar la București și Iași câte un seminar de gradul II, cu 7 clase.

Tot în 1864, prin *„Legea comunală”*[14], întocmirea și evidența actelor de stare civilă au fost trecute în sarcina primăriilor. Divorțurile au fost luate din competența tribunalelor bisericești și trecute pe seama tribunalelor civile.

Spre sfârșitul anului 1864 s-a dat un decret prin care se reglementa problema monahismului, în sensul că nu mai puteau fi călugăriți decât cei cu studii teologice și cu vocație, ca din rândul lor să se poată membrii clerului înalt. Din restul credincioșilor, puteau fi călugăriți bărbații la vârsta de cel puțin 60 de ani și femeile la cel puțin 50 de ani, dar și aceștia numai cu anumite formalități.

„Sinoadele” lui Cuza

La 3 decembrie 1864 s-a promulgat o altă lege și anume *„Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale”*[15]. Prin această lege se urmărea realizarea unificării bisericești în noul stat, căci până atunci cele două Biserici Ortodoxe, din Țara Românească și Moldova, erau lipsite de o autoritate sinodală, neexistând o recunoaștere formală a autocefaliei din partea Patriarhiei de Constantinopol. De aceea, prin primul articol al acestei legi, se proclama *„independența”*[16] Bisericii Ortodoxe românești. Aceasta a fost prima legiferare oficială a autocefaliei Bisericii noastre față de Patriarhia din Constantinopol. Existând deci o Biserică independentă sau autocefală, în mod firesc, ea avea nevoie de un sinod. Ca atare, al doilea articol al legii prevedea formarea unui sinod general al Bisericii Ortodoxe Române, precum și câte un sinod eparhial, pentru fiecare eparhie. Sinodul general era format din mitropoliții și episcopii eparhioți, din arhiereii titulari români, din câte trei deputați din fiecare eparhie, aleși de clerul de mir dintre preoții de mir sau din laicii cu studii teologice și din decanii Facultăților de teologie care urmau să se înființeze la București și Iași. Sinoadele eparhiale erau formate din chiriarhul locului, din cei trei membri aleși penru sinodul general și din rectorul seminarului eparhial respectiv.

În atribuțiile sinodului general intrau chestiuni legislative, administrative și judecătorești, multe din ele fiind, după canoane și rânduielile bisericești, numai de competența ierarhiei și nicidecum a preoților de mir sau a laicilor. Sinodul s-a întrunit în trei rânduri (1865, 1867, 1869), fără să își poată impune autoritatea fiind de la început neacceptat chiar de către unii din membrii săi. Se înțelege că hotarârile luate de acest sinod nu s-au aplicat, iar proclamarea *„independenței”*[17] Bisericii noastre a dus la unele neînțelegeri cu Patriarhia

[14] Constantin Drăgușin, *„Legile bisericești ale lui Cuza Vodă și lupta pentru* canonicitate”, S.T., an. IX, nr. 1-2, 1975, p. 86-103.
[15] Stelian Izvoranu, *„Sinoadele de sub regimul legilor lui Cuza”*, în BOR; an. LXXVIII, nr. 7-8, 1960, p.674
[16] Ibidem, p. 674
[17] Stelian Izvoranu, op.cit., p.675

Ecumenică. Tulburările pricinuite de legile lui Cuza sunt cunoscute sub numele de *„lupta pentru canonicitate”*[18].

La începutul anului 1865, Alexandru Ioan Cuza a acordat Mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei titlul de *primat al României*[19], lucru absolut necesar pentru întărirea unificării administrației bisericești din noul stat. La 11 mai 1865, s-a promulgat *„Legea pentru numirea de mitropoliți și eparhioți în România”*[20], prin care s-a prevăzut ca aceștia să fie numiți direct de către domn, la recomandarea Consiliului de Miniștri, măsură care s-a pus în aplicare în aceeași zi, când au fost numiți mai mulți ierarhi în scaunele vacante. Înlocuirea vechilor rânduieli canonice de alegere a ierarhilor, cu numirea lor de către conducătorul statului, a dat naștere la multe nemulțumiri și proteste în rândurile clerului și credincioșilor, cunoscute sub numele de *„lupta pentru canonicitate*”[21].

Situația Bisericii Ortodoxe din România și episcopilor numiți prin decret s-a rezolvat definitiv abia în 1872, când s-au pus bazele canonice ale Sfântului Sinod.

Secularizarea averilor mănăstirești

Dacă aceste măsuri ale Guvernului lui Alexandru Ioan Cuza au dat naștere la unele nemulțumiri și tulburări, în schimb, o altă lege a sa a fost de mare folos țării și Bisericii. Este vorba de *secularizarea averilor mănăstirești*[22]. Se știe că din cauza situației grele în care se aflau Bisericile Ortodoxe de limbă greacă din Imperiul Otoman, domnii români au început, încă din secolul al XVI-lea, să închine unele din locașurile ridicate și înzestrate de ei mănăstirilor din Muntele Athos și Muntele Sinai sau Patriarhiei din Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim, precum și altor așezăminte ortodoxe din Răsărit. O parte din veniturile acestor mănăstiri era deci hărăzită pentru întreținerea și ajutorarea clerului grec din Răsărit. Cu timpul, din cauza nepăsării și lăcomiei călugărilor greci, dar mai ales a egumenilor, care aveau în administrare mănăstirile închinate, acestea au ajuns într-o stare deplorabilă. Din aceste motive, în cursul secolului al XIX-lea, s-au încercat în mai multe rânduri măsuri de îndreptare, dar fără succes. Problema a putut fi rezolvată definitiv, abia în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Astfel, în tot cursul anului 1863 s-au luat diferite măsuri împotriva egumenilor și călugărilor greci: interzicerea săvârșirii slujbelor în grecește, cu excepția a trei biserici în toată țara, destituiri de egumeni acuzați de felurite abateri, interzicerea tăierii pădurilor mănăstirești, dispoziția ca încasarea veniturilor mănăstirilor să o facă statul. Se înțelege că în fața atâtor măsuri energice, care loveau grav în interesele bănești ale Locurilor Sfinte, acestea nu puteau rămâne nepăsătoare. Dar toate protestele lor au rămas fără nici o urmare. La 13/25 decembrie 1863, Guvernul lui Cuza, condus de Mihail

[18] Constantin Drăgușeni, op.cit., p. 97
[19] Constantin Drăgușeni, *„Legile bisericești ale lui Cuza Vodă și lupta...,* p. 102
[20] Ibidem, p. 103
[21] Ibidem, p. 103
[22] Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, „Istoria Bisericii Ortodoxe Române”, București: Editura Sophia, 2000, p. 375

Kogălniceanu, ministru al Cultelor fiind scriitorul Dimitrie Bolintineanu, a depus în Camera Deputaților un proiect, prin care se hotăra secularizarea tuturor averilor mănăstirești, fie închinate, fie neînchinate. Proiectul a fost admis cu mare entuziasm în aceeași zi. Prin aceeași lege, egumenii greci mai erau indatorați să restituie statului toate obiectele de artă și documentele mănăstirior.

În felul acesta a intrat în patrimoniu statului un sfert din întreg teritoriul țării, stăpânit până atunci în cea mai mare parte de străini. Legea secularizării a produs o mulțumire generală în întreaga țară, înlăturându-se stăpânirea și abuzurile unor străini, reușindu-se ca în anul următor să se facă împroprietărirea țăranilor clăcași. Trebuie amintit că prin reforma agrară din 1864 s-au dat și bisericilor parohiale câte 8,5 ha de pământ, acolo unde era cu putință.

Sfârșitul domniei.

Reformele drastice impuse de el pentru a duce la România secolului XIX european i-au înstrăinat pe aliații săi. Problemele financiare, scandalurile legate de amanta sa precum și nemulțumirea populară au declanșat o revoluție.

Cuza, în aceste împrejurări a fost forțat să abdice de către așa-zisa "Monstruoasa coaliție"[23], formată de conservatori și liberali radicali. La 22 februarie 1866, la ora 4 dimineața o bandă de militari a intrat în palat și l-a forțat pe domnitor să își semneze abdicarea. A doua zi acesta a fost dus peste hotare. Alexandru Ioan Cuza și-a petrecut restul vieții în exil, in Paris, Viena și Weis Baden, iar în anul 1873, la Heidelberg se stinge din viață.

Prințul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen a fost proclamat regele Carol I al României pe 26 martie 1866.[24]

În scurta sa domnie de 7 ani, Alexandru Ioan Cuza a creat condiții favorabile pentru evenimentele de mai târziu, îndeosebi obținerea independenței de stat dupa războiul din 1877. El a fost cel care a deschis drumul spre o Românie modernă, și a dus la creșterea conștiinței de sine a poporului român, care au realizat mai apoi Unirea din 1918.

Domnia lui Cuza, pe bună dreptate, trebuie privită azi cu și mai multă considerație, căci el a fost un mare patriot și un deschizător de drumuri, făuritorul, de fapt, al istoriei naționale, în momentele ei cruciale.

[23] Dumitru Ivănescu, *„Alexandru Ioan Cuza în conștiința posterității...*, p. 132
[24] Dumitru Ivănescu, op. Cit., p 135

Concluzii

Analizând legile care reglementau problemele bisericești date de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, constatăm că ele erau foarte progresiste pentru acel timp, fiind cerute de însăși schimbările adânci petrecute în viața țării. Numirea ierarhilor prin decret nu era ceva nou, căci în trecut au fost cazuri când domnii țării puneau în scaunele vlădicești pe cei care îi considerau vrednici. Legea pentru obligativitatea limbii române în toate bisericile țării, grija pentru seminarii și pentru starea materială a clerului, înființarea noii Episcopii a Dunării de Jos, arată că domnul Unirii avea cele mai bune sentimente față de Biserică. În ce privește secularizarea averilor mănăstirești, aceasta se înscrie prin marile înfăptuiri ale domniei lui Alexandru Ioan Cuza, cu urmări binefăcătoare și pentru Biserică, dar mai ales pentru țară și cetățenii ei.

Alexandru Ioan Cuza a simbolizat *"renașterea României"*[25] și *"conștiința națională"*[26]. El era gata în orice moment să își sacrifice tronul, persoana sa, numai să-și apere țara de orice pericol; numele lui e bine cuvântat de trei milioane de locuitori pe care i-a făcut cetățeni. *"Nu greșealele lui l-au răsturnat pe Cuza, ci faptele [lui] cele mari; aceste fapte mari sunt nepieritoare"*[27].

[25] Ibidem, p. 141
[26] Ibidem, p. 142
[27] Pr. Prof. Dr. Niculae Șerbănescu, *„150 ani de la nașterea...,* p. 394

Bibliografie

1. Drăgușin Constantin, *„Legile bisericești ale lui Cuza Vodă și lupta pentru* canonicitate", S.T., an. IX, nr. 1-2, 1975

2. Ivănescu, Dumitru; *„Alexandru Ioan Cuza în conștiința posterității"*, Iași, Editura Junimea, 2001

3. Izvoranu Stelian, „Sinoadele de sub regimul legilor lui Cuza", în BOR; an. LXXVIII, nr. 7-8, 1960

4. Popescu-Spineni Marin*, „Procesul mănăstirilor închinate. Contribuții la istoria socială românească"*, București, 1936

5. Păcurariu Pr. Prof. Dr. Mircea, „Istoria Bisericii Ortodoxe Române", București: Editura Sophia, 2000

6. Stan Valeriu, *„Alexandru Ioan Cuza"*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.

7. Șerbănescu, Pr. Prof. Dr. Niculae; *„150 ani de la nașterea lui Alexandru Ioan Cuza(1820-20 martie 1970*)", în BOR , an.LXXXVIII, 1970, nr 3-4.

6. Vicovan Pr. Ion, *„Istoria Bisericii Ortodoxe Române"*, vol. II, Editura Trinitas, Iasi, 2002.

Cuprins